

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO
DLA BRANŻOWEJ SZKOŁY I STOPNIA
DLA UCZNIÓW BĘDĄCYCH ABSOLWENTAMI
OŚMIOLETNIEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Język mniejszości narodowej lub etnicznej

Podstawa programowa umożliwia rozwój młodzieży, należącej do mniejszości narodowej lub etnicznej w zakresie świadomości i tożsamości narodowej lub etnicznej oraz komunikacji językowej. Przewiduje ona uczestnictwo uczniów w życiu środowiska lokalnego i kulturze narodowej lub etnicznej.

Zadaniem nauczyciela jest motywowanie ucznia do poznawania tekstów kultury narodowej lub etnicznej.

Jednym z najważniejszych zadań nauczyciela jest również rozwijanie w uczniach postaw ciekawości, otwartości na otaczający świat i poszanowania kultury własnego narodu lub grupy etnicznej.

Podstawa programowa dzieli wymagania na ogólne i szczegółowe. Do wymagań ogólnych należą: świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego, kształcenie językowe, kształcenie literackie i kulturowe, tworzenie wypowiedzi.

Jest to kompleksowe ujęcie nadrzędnych celów kształcenia, które informują jak rozumieć podporządkowane im treści nauczania, które odwołują się do konkretnych umiejętności oraz ściśle określonych wiadomości. Spełnianie wymagań szczegółowych służy osiągnięciu wymagań ogólnych.

Język regionalny – język kaszubski

Celem edukacji kaszubskiej jest kształtowanie i rozwój językowej, kulturowej i tożsamościowej świadomości młodego człowieka w jego relacjach z regionem, państwem, Europą i światem. Istotnym zadaniem jest rozwijanie w uczniach ciekawości, otwartości i szacunku dla innych kultur.

Podstawa programowa umożliwia rozwój młodzieży na wielu płaszczyznach: w zakresie świadomości i tożsamości regionalnej, języka i kultury. Przewiduje ona znaczne poszerzenie wiedzy o regionie i aktywne uczestnictwo w życiu społecznym.

Zadaniem nauczyciela jest motywowanie ucznia do poznawania literatury regionalnej i innych tekstów kultury, zdobywania wiedzy o regionie oraz rozwijania sprawności językowych. Dla osiągnięcia celów ważna jest współpraca ze środowiskiem lokalnym.

JĘZYK MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ LUB ETNICZNEJ

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
  1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej.
  2. Rozwijanie wiedzy z zakresu kultury narodowej lub etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
  1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
  2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
  3. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki opisowej.
  4. Rozwijanie umiejętności poprawnego mówienia i pisania zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Rozwijanie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem podstawowej terminologii.
  2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.
  3. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności za przyjmowaną hierarchię wartości.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
  1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
  2. Doskonalenie umiejętności wygłaszania, recytacji i interpretacji głosowej tekstów.
  3. Doskonalenie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych.
  4. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.
  5. Tworzenie wypowiedzi pisemnych, z uwzględnieniem estetyki tekstu i zasad jego organizacji, również z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego. Uczeń:

- 1) analizuje różne wzorce postaw społecznych, narodowych, obywatelskich, obyczajowych, kulturowych, moralnych, religijnych i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;
- 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
- 3) rozumie związki poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka. Uczeń:

- 1) odmienia części mowy;
- 2) wskazuje funkcje składniowe wyrazów użytych w zdaniu;
- 3) analizuje zdania złożone współrzędnie i podrzędnie, rozpoznaje równoważniki zdań.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, ~~naukowy~~, publicystyczny.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka narodowego lub etnicznego;
- 2) świadomie korzysta z zasobów internetu, w tym multimedialnych, np. bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych twórców; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich wartość, przestrzega praw autorskich;
- 3) stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji;
- 4) rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu;
- 5) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.

4. Odbiór przekazu językowego. Uczeń:

- 1) odczytuje sens tekstów artystycznych, publicystycznych (artykuł, ~~reportaż~~), ~~popularnonaukowych~~, prasowych (wiadomość, komentarz), również tych umieszczonych w internecie, uwzględniając zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte;
- 2) nazywa swoje reakcje czytelnicze (np. wrażenia).

5. Ortografia i interpunkcja. Uczeń pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym.

III. Kształcenie literackie i kulturowe. Analiza i interpretacja utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozpoznaje podstawowe motywy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi) oraz ich funkcje w utworze;
- 2) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, biograficzny;
- 3) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Mówienie. Uczeń:

- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
- 2) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania).

2. Pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy dłuższy tekst pisany (podanie, rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub jego fragmentu) zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej, w tym celu posługuje się również technologią informacyjno-komunikacyjną;
- 2) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
- 3) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi).

Warunki i sposób realizacji

Szkoła ponadpodstawowa to czas budowania poczucia własnej świadomości narodowej lub etnicznej, poznawania kultury, doskonalenia umiejętności komunikacyjnych, myślenia konkretnego i abstrakcyjnego. To również okres intensywnego rozwoju osobowości ucznia, zarówno pod względem intelektualnym, jak i emocjonalnym, jego zainteresowań, wyznaczania sobie celów, do których dąży. Na tym etapie edukacyjnym uczeń tworzy fundamenty swojego światopoglądu, kształtuje hierarchię wartości, samodzielnie analizuje i porządkuje rzeczywistość. Staje się świadomym odbiorcą kultury, potrafi dostrzegać i rozumieć wartości narodowe lub etniczne i uniwersalne.

Zadaniem nauczyciela języka mniejszości narodowej lub etnicznej jest przede wszystkim:

- 1) pogłębianie poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej, szacunku do kultury i tradycji;
- 2) rozwijanie motywacji do poznawania języka, kultury, tradycji;
- 3) zapoznanie z najważniejszymi tendencjami w kulturze współczesnej mniejszości narodowej lub etnicznej;
- 4) kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur i szacunku dla ich dorobku;

- 5) rozwijanie umiejętności sprawnego posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej w różnych sytuacjach komunikacyjnych z zachowaniem norm kultury, etyki i etykiety językowej;
- 6) rozwijanie umiejętności posługiwania się różnymi gatunkami wypowiedzi ustnych i pisemnych, które są niezbędne w edukacji szkolnej oraz w różnych sytuacjach życiowych;
- 7) inspirowanie ucznia do samodzielnego poszukiwania źródeł wiedzy, również z wykorzystaniem środowiska wirtualnego z zachowaniem zasad bezpieczeństwa w sieci.

Nauczyciel odwołuje się do wiedzy i umiejętności, które uczeń nabył na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Uczy świadomego, krytycznego odbioru tekstów kultury. Zwraca uwagę na specyfikę życia mniejszości narodowej lub etnicznej. Stwarza warunki do samodzielnego rozwoju intelektualnego oraz inspirowanie do pogłębiania wiedzy. W tym celu stosuje wybrane metody wspierające rozwój ucznia, w tym metodę projektu, polegającą na szerokiej współpracy między uczniami.

JĘZYK REGIONALNY – JĘZYK KASZUBSKI

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.
  2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
  3. Przygotowanie do świadomego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej.
- II. Kształcenie językowe.
  1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
  2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości i uczestnictwa w życiu wspólnoty regionalnej.
  3. Pogłębianie wiedzy na temat zagadnień z zakresu nauki o języku.
  4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
  5. Stosowanie szeroko pojętej indywidualizacji nauczania w wyrównywaniu kompetencji językowych uczniów.
  6. Wyrabianie szacunku do lokalnych odmian języka regionalnego.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.
  2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

3. Kształtowanie umiejętności świadomego uczestniczenia w kulturze: regionalnej, polskiej, europejskiej i światowej.
4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
5. Rozwijanie zainteresowania kulturą w środowisku lokalnym i rozwijanie potrzeby uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
2. ~~Szerokie~~ Wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
3. Dосконаlenie umiejętności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Uczeń:

- 1) analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;
- 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
- 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka. Uczeń:

- 1) wykazuje się wiedzą z zakresu fonetyki, fleksji, słowotwórstwa i składni;
- 2) odnosi się z szacunkiem do lokalnych odmian języka regionalnego;
- 3) stosuje w tekście zasady ortografii i interpunkcji.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) wie, że język jest systemem znaków, a komunikacja odbywa się na poziomie werbalnym i niewerbalnym;
- 2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście;
- 3) rozumie pojęcie stylu i potrafi rozpoznać różne jego rodzaje;
- 4) rozpoznaje funkcje języka w tekście.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) posługuje się literacką odmianą języka w piśmie oraz literacką lub lokalną odmianą w mowie;
- 2) stosuje poprawne formy wyrazów w komunikowaniu się za pomocą środków elektronicznych;
- 3) świadomie korzysta z zasobów internetu oraz krytycznie ocenia ich wartość;
- 4) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.

4. Odbiór przekazu językowego. Uczeń odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i wyjaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, potrafi wymienić ich cechy;
  - 2) rozpoznaje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje;
  - 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
  - 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, wędrówki) oraz ich funkcje w utworze.
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
- 1) interpretuje dzieła sztuki;
  - 2) określa wartości poznawanych tekstów kultury.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Mówienie. Uczeń:
  - 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
  - 2) wypowiada się na tematy poruszane w toku edukacji;
  - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.
2. Pisanie. Uczeń:
  - 1) hierarchizuje informacje zawarte w tekście;
  - 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi;
  - ~~3) opracowuje redakcyjnie własny tekst (dokonuje przeróbek, uzupełnień, transformacji, skrótów, eliminuje przypadkową niejednoznaczność wypowiedzi).~~

Lista lektur

Proza:

- 1) Budzisz Alojzy, wybrany utwór lub jego fragment;
- 2) Ceynowa Florian, *Rozmowa Kaszëbë z Pòlôchã*, (fragmenty);
- 3) Derdowski Hieronim, *O panu Czôrlńszcim, co do Pùcka pò sécë jachôł*, (fragmenty);
- 4) Labuda Aleksander, *Guczów Mack gôdô* (wybrane felietony);
- 5) Łajming Anna, *Czterolistna konieczyna* (wybrane opowiadania lub ich fragmenty);
- 6) Majkowski Aleksander, *Żëcé i przigòdë Remùsa* (fragmenty);
- 7) Walkusz Jan, *Sztrądã słowa* (fragmenty).

Poezja:

Wybrane utwory następujących poetów:

Bieszk Stefan, ~~Derdowski Hieronim~~, Drzeżdżon Jan, ~~Fopke Tomasz~~, Janke Stanisław, Karnowski Jan, Sędzicki Franciszek, Trepczyk Jan.

Dramat:

- 1) Karnowski Jan, *Scynanié kani* (fragmenty);
- 2) Sychta Bernard, wybrany dramat (we fragmentach).

Przekłady:

- 1) Mickiewicz Adam, *Pón Tadeùsz to je òstatny najachùnk na Lëtwie. Szlacheckô historiô z rokù 1811 i 1812 w dwanôsce knégach wiérszã*, tł. S. Janke (fragmenty do wyboru);
- ~~2) Kryłow Iwan, *Pòwiôstezi*, tł. L. Szule (wybrane utwory).~~

Warunki i sposób realizacji

Podstawa programowa języka regionalnego – języka kaszubskiego dla branżowej szkoły I stopnia kontynuuje cele i założenia podstawy programowej z I i II etapu edukacyjnego. W nauczaniu języka i kultury kaszubskiej w branżowej szkole I stopnia należy uwzględniać szczególnie treści związane z wybranym kierunkiem kształcenia zawodowego.

Celem edukacji kaszubskiej jest kształtowanie i rozwój językowej, kulturowej i tożsamościowej świadomości młodego człowieka, o czym nie należy zapominać także i na tym etapie. Umacnianie i rozwój tożsamości kaszubskiej powinny być realizowane przez zaangażowanie w relacje ze środowiskiem i uczestnictwo w przedsięwzięciach kulturalnych.

Nieodłączną częścią edukacji kaszubskiej jest jej realizacja poza szkołą, w naturalnym środowisku językowym i kulturowym Kaszub. Należy zadbać o stworzenie warunków dydaktycznych dla uczenia się i nauczania w działaniu i poprzez działanie. Jej celem jest tworzenie możliwości bezpośredniego rozmawiania w języku kaszubskim z osobami, które uczestniczą w codzienności za pośrednictwem języka kaszubskiego – także podczas wspólnej pracy. Ponadto pretekstem do uczestniczenia w zdarzeniach językowych mogą być konteksty społeczno-historyczne powstania tekstów kultury, miejsca związane z biografiami twórców czy miejsca związane z historią opowiadaną przez teksty kultury. Kształcenie koncentruje się na wprowadzaniu ucznia w relację między społeczeństwem i jego kulturą, ze szczególnym akcentem na tematykę związaną z poznawanymi zawodami/poznawanym zawodem.

Podstawa programowa zakłada konieczność realizowania edukacji skoncentrowanej na rozwoju ucznia w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw społecznych. Nauka literatury kaszubskiej powinna być prowadzona w języku kaszubskim, przy zastosowaniu metod rozwijających rozumienie i umiejętności analizy oraz interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.